

מינהל מחקר וכלכלה
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה

צרכנות ילדים:
השימוש בטלפון נייד בקרב ילדים ונוער (גילאי 12-15)

רוני בר-צורי

על המחברת

רוני בר-צורי, מרכזת המחקר בתחום הצרכנות במינהל מחקר וכלכלה בתמי"ת

תוכן עניינים

3	תמצית ועיקרי הממצאים
6	1.רקע, מטרות ושיטת איסוף הנתונים
6	1.1 התפתחות השימוש בטלפון נייד
6	2.1 הילד כצרכן של טלפון נייד
8	3.1 מטרות הסקר ושיטת איסוף הנתונים
10	2. היקף השימוש בטלפון נייד בקרב משקי בית עם ילדים בגילאי 12-15
	3. דיוקן משקי בית שלילדיהם יש טלפון נייד לעומת משקי בית שלילדיהם אין טלפון נייד
11	
13	4. שעורי השימוש בטלפון נייד בקרב משקי בית שבהם יש לילדים טלפון נייד
16	5. ערך שוק הטלפון הנייד בקרב בני 12-15 :
16	1.5 ההוצאה הממוצעת והתפלגות הוצאות השימוש בטלפון נייד בקרב בני 12-15
18	2.5 ההוצאה השנתית על טלפון נייד בקרב בני 12-15
18	3.5 ההוצאה לפי דיוקן משקי בית שילדיהם בגילאי 12-15 משתמשים בטלפון נייד
20	6. עמדות הורים בסוגיית ההגבלות על המכירה והשימוש של ילדים בטלפון נייד
20	1.6 המצב החוקי בישראל כיום
20	2.6 המצב בפועל –
20	2.6 א. מי הגורם המממן את חשבונות הטלפון של הילדים?
21	2.6 ב. האם הורים מגבילים את השימוש בטלפון נייד כיום?
22	2.6 ג. דיוקן משקי בית המגבילים את השימוש בטלפון נייד
25	2.6 ד. האם ילדים עומדים בגזירת הגבלת השיחות? מהו שעור "הילדים החורגים"?
26	3.6 המצב הרצוי-עמדות הורים לגבי רגולציה של התחום
27	3.6 א. עמדות הורים לגבי הגבלת השימוש
29	3.6 ב. עמדות הורים לגבי הגבלת מכירה
	4.6 סיכום הדיון על עמדות הורים לגבי הגבלות באמצעות חקיקה על המכירה והשימוש של ילדים בטלפון סלולארי.
31	

תמצית ועיקרי הממצאים

סוגיית שימוש היתר של ילדים ונוער בטלפון הנייד בכלל, ובנגישות לאינטרנט באמצעות מכשיר טלפון נייד שבידיהם, היא סוגייה מרכזית המועלית לסדר היום הציבורי בתכיפות גבוהה ע"י גורמים שונים, בהם: משרד הבריאות, המועצה לשלום הילד וועדות הכנסת השונות: הוועדה לזכויות הילד וועדת הכלכלה של הכנסת¹.

הסקירה שלעיל, כוללת חלק ממימצאי סקר מקיף שערך מינהל המחקר והכלכלה במשרד התמ"ת בשיתוף המועצה לשלום הילד, ואשר נועד לקדם יצירת מסד נתונים הנוגעים לדפוסי התנהגות צרכנית של ילדים ונוער בתחומים שונים, ולאפיין עמדות של הורים על ההגבלות הנדרשות, לדעתם, בחקיקה לגבי השימוש והצריכה של ילדיהם במכשיר טלפון נייד, ובכך לספק בסיס עובדתי לדיון בסוגיית צרכנות הטלפון הסלולרי בקרב ילדים ונוער.

נתוני הסקר נאספו במהלך חודש פברואר 2007, באמצעות כ-1,000 ראיונות טלפון עם הורים לילדים ובני נוער בגילאי 12-15 המייצגים את אוכלוסיית המשפחות שלהן ילדים בגילאי 12-15 בישראל, אוכלוסייה שכללה ב-2007 כ-228.9 אלף משקי בית בעלי טלפון נייד, ובהם 254 אלף ילדים בני 12-15 שלהם טלפון נייד.

תרומתם של מכשירי הטלפון הניידים לקבוצות משתמשים צעירים וילדים בולטת בתחום הביטחון האישי, כאשר המכשיר יכול לתפקד כ"קולר אלקטרוני" המסייע להורים להיות בקשר רצוף עם ילדיהם ולפקח מרחוק ברציפות על מקום הימצאם, עיסוקיהם, פעילותם ועוד. אולם בהתייחס להיבטי בריאות, הרי בהקשר לסיכון אפשרי כתוצאה מהקרינה האלקטרומגנטית הנפלטת מהטלפונים הסלולריים, עולה השאלה האם ילדים נמצאים בסיכון מוגבר עקב היותם רגישים יותר לקרינה ומכאן לצורך להגביל את גיל תחילת השימוש ואת מידת האינטנסיביות בשימוש ילדים במכשירי טלפון ניידים, ולהשתמש במכשיר זה באופן מבוקר ומושכל.

חסרון בולט אחר של שימוש במכשיר טלפון נייד בקרב ילדים מעוגן בהיבט הכלכלי של התופעה: החדירה המהירה של מכשיר הטלפון הנייד, ו"הסתנוורות" ההורים מהביטחון לכאורה, שהוא מעניק לילד, הביאו משקי בית רבים לקבל החלטה על רכישת המכשיר, מבלי לצפות את מכלול ההשפעות הכלכליות, הנובעות מעלויות השימוש ע"י הילד, על הוצאות משק הבית. מתברר שהורים נאלצים לעתים לשלם חשבונות גבוהים עקב שימוש יתר של ילדיהם בטלפון נייד: ריבוי שיחות, גלישה והורדת מוצרים נלווים כמו אייקונים, רינגטונים ותוכן סלולרי אחר, ההולך ומתייקר ככל שמערכות התקשורת הסלולרית נהיות מתוחכמת יותר (הדור השלישי).

¹ בעיקר בהקשר להצעת החוק להגבלת הגישה לאינטרנט.

מעבר לכך, הסקירה בוחנת את הלכי הרוח והעמדות של ציבור ההורים (לילדים בגילאי 12-15) בסוגיית ההגבלה, באמצעות חוק, של רכישה ושימוש של ילדים ונוער במכשירי טלפון ניידים². נראה כי למרות הקושי ביצירת מודל המאזן בין הצורך במניעת חשיפת קטינים לתכנים מזיקים באינטרנט באמצעות טלפון נייד, לבין הימנעות מפגיעה בחופש הביטוי ובצנעת הפרט, הרי שחובת הפיקוח צריכה להיות מוטלת קודם כל על המשפחה.

עיקרי הממצאים:

- ההוצאה השנתית של משקי בית שלהם ילדים בעלי טלפון נייד הגיעה בשנת 2007 לכ- 320 מליון שקלים.
- בשנת 2007 לכ- 58.6% ממשקי הבית עם ילדים בגילאי 12-15, שהם כ- 229 אלף משקי בית, היה לפחות לילד אחד מכשיר טלפון נייד.
- לכ- 254 אלף ילדים בגילאי 12-15 יש מכשיר טלפון נייד.
- משקי בית שלילדיהם טלפון נייד מאופיינים כמשקי בית מבוססים כלכלית: ל- 83.6% מקרב משקי בית שלהם הכנסות חודשיות שמעל ל- 13 אלף ₪ יש טלפון נייד לעומת 31.2% ממשקי בית עם ילדים בגילאי 12-15 שהכנסתם עד 4 אלף ₪ לחודש המחזיקים בטלפון נייד.
- לילדים במשקי בית יהודים, הן של ותיקים והן של עולים, יש טלפונים ניידים בשיעור גבוה יחסית: 65.2% ו-69.5% בהתאמה, לעומת ילדים במגזר הערבי שרק ל- 24.4% מהם יש מכשיר טלפון נייד.
- לשיעור גבוה יחסית של ילדים במשקי בית של לא- נשואים יש מכשיר טלפון נייד לעומת ילדים במשפחות של נשואים: 69.0% לעומת 58.0% בהתאמה, נתון המצביע על חשיבות רבה שמייחסים לטלפון הנייד כאמצעי תקשורת משפחתית במשפחות חד- הוריות.
- ילדים בגילאי 12-15 הוציאו כ- 104.5 ₪ בממוצע לחודש עבור טלפון נייד.
- ההוצאות עבור טלפון נייד עולות בהתאמה עם עליית גיל הילד, ובקרב שכבות הגיל הבוגרות שבסקר, של גילאי 15, חשבונות הטלפון מגיעים לסכום ממוצע של 128.1 ש"ח לחודש. הוצאה ממוצעת זו גבוהה ב- 43.4% מהוצאתם הממוצעת של בני 12.

² הסקירה אינה עוסקת בהיבטי בריאות הנובעים מסיכון מוגבר של ילדים עקב היותם רגישים יותר לקרינה האלקטרומגנטית הנפלטת מהטלפונים הסלולריים, ולא בהתייחסות הורים להגבלת גיל תחילת השימוש ומידת האינטנסיביות של שמוש ילדים במכשירי טלפון ניידים מההיבט הרפואי.

- ההוצאה החודשית הממוצעת הגבוהה ביותר מתקיימת דווקא בקרב משקי בית של אוכלוסיות מוחלשות שבהם שעור הטלפונים הניידים לילדים נמוך יחסית, והיא עומדת על 123.9 ₪ במשקי בית של ערבים ושל דתיים (בכל אחד), ועל שעור דומה, גבוה יחסית, בקרב משקי בית של בעלי השכלה נמוכה יחסית (עד בגרות), ובמשקי בית של בעלי הכנסות נמוכות (123.0 ₪ ו- 125.4 ₪ בהתאמה).
- ב- 95% ממשקי הבית שנבדקו, ההורים הם המממנים הבלעדיים של חשבונות הטלפון של ילדיהם.
- 51.1% מההורים לילדים בגילאי 12-15 שלהם מכשירי טלפון נייד, מגבילים את סכומי הצריכה החודשית של הילדים לסכום הדומה מאד לסכום החודשי הממוצע שמוציאים ילדים בפועל על שיחות: 100.7 ₪ לעומת 104.5 ₪ בהתאמה.
- למרות שכ- 76.2% מהילדים עומדים בהגבלה על גובה חשבונות הטלפון שהטילו הוריהם ואינם חורגים ממנה אף פעם או רק לעתים רחוקות, הרי שכ- 23.8% נוהגים לחרוג מדי פעם או לעתים קרובות מהסכומים שהוקצו להם.
- חריגות אלו מאופיינות בגלישה לסכומים העולים בממוצע על פי 4 מגובה ההוצאה הממוצעת. בנוסף נצפו גם חריגות יתר בחשבונות ילדים בסכומים הגבוהים אפילו עד פי 10 מהסכום הממוצע.
- 66.3% מההורים רוצים שתהיה הגבלה, באמצעות חוק, על גובה ההוצאה של ילדים בטלפון נייד. שעור זה גבוה במיוחד בקרב משקי בית שלילדיהם אין טלפון נייד ש- 71.5% מהם מצדדים בהגבלת סכומי השיחות באמצעות חקיקה.
- רוב ההורים רוצים להגביל את סכומי השימוש בטלפון נייד עד לגיל 18 בסכום קבוע של כ- 116.1 ש"ח לחודש, ונמצאו אף 2% מההורים המחמירים וסבורים שרצוי להעלות את הרף ולהגביל בחוק את סכומי השיחות אפילו עד גיל 21.
- 63.7% ממשקי הבית שצידדו בהגבלה על שימוש בטלפון נייד לילדים, ושרק להם הופנתה שאלה על הגבלת מכירת מכשירי טלפון נייד לילדים, נמצאו מצדדים גם בהגבלה באמצעות חוק, על מכירת מכשירי טלפון ניידים לילדים, ומרביתם אף סבורים כי יש להנהיג הגבלה זו עד לגיל 18.
- חלק מאוכלוסייה זו, סבור שיש להעלות את רף הגבלת המכירות של טלפון נייד לילדים ונוער באמצעות חוק אפילו מעל לגיל 18, ושעורם עמד על 18.6% מכלל המצדדים בהגבלת השימוש בטלפון נייד לילדים.

רקע, מטרות ושיטת איסוף הנתונים

1.1 התפתחות השימוש בטלפון נייד

ההתפתחויות המהירות שחלו בשנים האחרונות בתחום התקשורת הביאו לשינויים מרחיקי לכת בתחומי החיים רבים ותרמו להפיכת העולם ל"כפר גלובלי". הטלפון הנייד הסלולרי, שהומצא באמצע שנות ה-80 של המאה ה-20, כאחד מאמצעי התקשורת החדשים, הפך לאמצעי תקשורת נפוץ ביותר בשל יתרונותיו הבולטים בכל הקשור לרמות זמינות ונגישות גבוהות בהיבטים של זמן ומקום: באמצעותו ניתן ליצור קשר עם כל מקום (כמעט) בכל רגע רצוי. בנוסף מאפשר מכשיר הטלפון הנייד לקיים התקשרות אישית (לאדם מסוים) בתנאי פרטיות (מאפשר לשוחח ללא מאזינים מהצד). לאוחז במכשיר הטלפון הנייד, ניתנת האפשרות לקיים אינטראקציה רחבת היקף במגוון של אפשרויות: לצד שיחות הטלפון המוכרות משכבר הימים, מכשיר הטלפון הנייד כיום מאפשר גישה לתחומי תוכן רבים החל מקבלה ושליחה של הודעות דואר קולי והודעות כתובות (sms), גלישה באינטרנט והתחברות למאגרי מידע מקוונים, הפעלת אתרי משחקים, קניה מקוונת (מכר-מרחוק) ועוד.

1.2 הילד כצרכן של טלפון נייד

תרומתם של מכשירי הטלפון הניידים לקבוצות משתמשים צעירים וילדים בולטת בתחום הביטחון האישי כאשר המכשיר יכול לתפקד כ"קולר אלקטרוני" המסייע להורים להיות בקשר רצוף עם ילדיהם ולפקח מרחוק ברציפות על מקום הימצאם, עיסוקיהם, פעילותם ועוד. למותר לציין חשיבות היבט זה במציאות החיים בישראל. ואכן שעור התפוצה הגבוה של טלפונים ניידים בקרב הורים לילדים בכלל, ובקרב משפחות שלהם ילדים המשרתים בצה"ל, מלמד על חשיבותו של אמצעי תקשורת זה ועל היקף החדירה המרשים שלו בקרב שכבות אוכלוסייה רחבות בישראל.

תהליך החדירה של הטלפונים הניידים אינו מותנה גיל, והוא מחלחל מטה, גם לשכבות גיל צעירות ביותר, אף כי שעור החדירה צפוי להיות נמוך יחסית ככל שהילדים צעירים יותר ופחות מיומנים טכנית בשימוש עצמאי במכשיר טלפון נייד. ניתן להתרשם מעוצמת החשיבות הגוברת של ילדים כצרכני מכשירי טלפון ניידים בהתייחס להיקף המשאבים שמקצות חברות הסלולר לקידום צרכנות ילדים בתחום, הן בפרסום ושווק, והן בפיתוח מכשירים המותאמים לכל גיל. דוגמה להשקעה כזו ניתן לראות במכשיר טלפון נייד, המיועד לילדים בני 5 ומעלה, אשר פיתוחו הושלם לאחרונה (לא בישראל). מדובר במכשיר קטן וצבעוני במיוחד המושך את עינם של ילדים צעירים והוא בנוי כך

שלהורים יש שליטה על כמות הדקות היוצאות. פיתוח זה נשען על הצורך לאפשר גם לילדים קטנים לעשות שימוש בטלפון נייד בשל יתרונותיו, עבור ההורים בעיקר, אך הוא מבטא גם את כוונתן של חברות התקשורת להגיע למספר גבוה ככל האפשר של צרכנים בכל גיל אפשרי והפיכתם ל"משתמשים קבועים" ("מכורים") לאמצעי זה, מתוך הנחה כי שכשהילד יגדל, הוא כבר לא יסכים לעשות שימוש ב"טלפון צעצוע" וידרוש מכשיר משוכלל יותר, לתועלתן של חברות התקשורת. מכיוון שילד הופך לצרכן של טלפון נייד כבר בגיל צעיר, נראה שקשה יהיה לעכב או למנוע המשך שימוש במכשירי טלפון ניידים משוכללים ע"י ילדים ונוער, ועל כן, גיל התחלת השימוש צפוי לרדת בשנים הבאות, והיקף השימוש בו, הבא לביטוי בכמות השיחות ובמשך שלהן, צפוי לעלות. הנקודה האחרונה מעבירה את הדיון לחסרונות ולמגבלות השימוש בטלפון הנייד ע"י המשתמש - הצרכן הצעיר.

ראשית בהתייחס להיבטי בריאות, הרי בהקשר לסיכון אפשרי כתוצאה מהקרינה האלקטרומגנטית הנפלטת מהטלפונים הסלולריים, עולה השאלה האם ילדים נמצאים בסיכון מוגבר עקב היותם רגישים יותר לקרינה (הסכנה שבחשיפתם של ילדים לקרינה בעת השימוש בטלפון נייד נובעת מכך שילדים יש גולגולת דקה). אף כי לשאלה זו אין עדיין תשובה מחקרית-מדעית מוחלטת, שכן מחקרים בנושא ההשלכות הבריאותיות של הקרינה הם ארוכי טווח, ואילו השימוש בטלפונים הניידים החל לפני 15 שנה בלבד, הרי ארגון הבריאות העולמי, ובעקבותיו משרד הבריאות בישראל, ממליצים להגביל את השימוש של ילדים במכשיר טלפון נייד ולהימנע מהימנע מהצמדת המכשיר לאוזן ע"י שימוש בעזרים שונים (כגון: אוזניות אלחוטיות ואחרים). רופאי ילדים המתמחים בנוקיי בריאות של קרינה אלקטרומגנטית ממליצים כיום, למרות שטרם הוכח חד משמעית שהקרינה האלקטרומגנטית מסוכנת או שאיננה מסוכנת, לנהוג בקרינה כאילו היא מסוכנת וכאשר מדובר בילדים כל שכן: להגביל את גיל תחילת השימוש ואת מידת האינטנסיביות בשימוש ילדים במכשירי טלפון ניידים, ולהשתמש במכשיר זה באופן מבוקר ומושכל.

מעבר להיבט הרפואי, מתברר כי הביטחון שמקנה הטלפון לילד לצד תחושת הפקוח והשליטה של ההורים הם לעתים מוגזמים ואפילו מדומים: בעוד שבעבר ילד היה חייב לידע את הוריו מראש על מקום הימצאו, שבדרך כלל לא השתנה במהלך שעות בלוי הפנאי, ולקבל את הסכמתם לאופן הבלוי, כיום המכשיר שבידיו מעודד שוטטות ושינוי מקום הבלוי תוך כדי ה"הסתובבות" עם החברים, כאשר במקרה הטוב הוא מדווח על כך להוריו, אך להם אין שליטה על תנועותיו. מצב זה של ניידות מירבית של ילדים, כולל ילדים צעירים, יש בו גם הגדלת הסיכונים לתאונות (דרכים) וחשיפה לשהות במקומות לא-מתאימים לילדים, ועל כן יש כאן אפילו הרעה מסוימת בהשוואה למצב בשנים קודמות, שבו טלפונים ניידים לא היו מצויים בידי ילדים, ובהעדר קשר זמין עם הבית, הורים יכלו

למנוע "טיילת" וניידות במקומות הבלוי של ילדיהם לטובת "שלוות הנפש" שלהם ולביטחונם של הילדים.

חסרון בולט אחר של שימוש במכשיר טלפון נייד בקרב ילדים מעוגן בהיבט הכלכלי של התופעה. החדירה המהירה של מכשיר הטלפון הנייד, ו"הסתנוורות" ההורים מהביטחון לכאורה, שהוא מעניק לילד, הביאו משקי בית רבים לקבל החלטה על רכישת המכשיר, מבלי לצפות את מכלול ההשפעות הכלכליות, הנובעות מעלויות השימוש ע"י הילד, על הוצאות משק הבית. מתברר שהורים נאלצים לעתים לשלם חשבונות גבוהים עקב שימוש יתר של ילדיהם בטלפון נייד עבור ריבוי שיחות, גלישה והורדת מוצרים נלווים כמו אייקונים, רינגטונים והורדת תוכן סלולרי ההולך ומתייקר ככל שמערכת התקשורת הסלולרית נהיית מתוחכמת יותר (הדור השלישי).

1.3 מטרת הסקר ושיטת איסוף הנתונים

הניתוח בהמשך עוסק בהיבטים הנוגעים בצרכנות ושימוש בטלפונים ניידים ע"י ילדים ונוער. זהו חלק מניתוח מקיף שערך מינהל המחקר והכלכלה במשרד התמ"ת בשיתוף המועצה לשלום הילד, ואשר נועד לקדם יצירת מסד נתונים הנוגעים לדפוסי התנהגות צרכנית של ילדים ונוער בתחומים שונים, ולאפיין עמדות של הורים לגבי ההתנהגות הצרכנית, הנוכחית וזו הרצויה, בקרב ילדים ונוער.

הניתוח הוגבל לתחום הצרכנות כאמור, והוא אינו עוסק בהשפעות אחרות (כגון: בריאות) של השימוש בטלפון הנייד על הילד.

הנושאים בתחום הנדון נבחנו באמצעות מספר שאלות:

- א. מהו היקף השימוש בטלפון נייד בקרב גילאי 12-15? מה גודל אוכלוסיית בעלי טלפון נייד מקרב בני 12-15? מהם מאפיינייה של אוכלוסיית המשתמשים בטלפון נייד?
- ב. מהו גובה הצריכה החודשית בקרב האוכלוסייה הנזכרת?
- ג. מי מממן את אחזקת הטלפון של הילדים?
- ד. האם בפועל הורים נוהגים להגביל את הצריכה החודשית בטלפון הנייד של ילדיהם? מה גובה ההגבלה? באיזו מידה הילדים עומדים בתנאי ההגבלה על ההקצבה החודשית לשיחות בטלפון נייד?
- ה. מהי עמדת ההורים לגבי הגבלה, באמצעות חוק, של המכירה והשימוש בטלפון נייד לילדים? עד איזה גיל נדרשת לדעתם הגבלה כזו? עד לאילו סכומים רצוי להגביל את השימוש בטלפון נייד לילדים?

נתוני הסקר נאספו במהלך חודש פברואר 2007, באמצעות כ- 1,000 ראיונות טלפון עם הורים לילדים ובני נוער בגילאי 12-15 המייצגים כ- 228.9 אלף משפחות שלהן ילדים בגילאי 12-15 שיש להם טלפון נייד, אוכלוסייה הכוללת סה"כ כ- 253.9 אלף ילדים בני 12-15 שיש להם טלפון נייד. קבוצת הגיל הנסקרת מהווה כ- 20% מכלל אוכלוסיית הילדים בישראל, ובה כל אחת משכבות הגיל (שבין 12 ל- 15) מהווה כרבע מסך הקבוצה.

הגיל שנבדק בסקר מאפיין אוכלוסיית ילדים המצויה ב"קו התפר" שבין ילדות לבגרות, ומבחינת רמת השימוש שלה בטלפון נייד, נראה כי היא משקפת ממוצע שבין רמת שימוש נמוכה של ילדים בגילאים הצעירים (עד 12), לבין רמת שימוש גבוהה יותר המאפיינת ילדים ונוער בגילאים מאוחרים (שמעל 15 ועד 17).

היקף השימוש בטלפון נייד בקרב משקי בית עם ילדים בגילאי 12-15

ב-58.6% ממשקי הבית עם ילדים בגילאי 12-15, שהם כ-229 אלף משקי בית, יש לפחות לילד אחד מכשיר טלפון נייד. על פי אומדן, שעור הילדים בני 12-15 במשפחות אלו, שלהם טלפון נייד, עומד על 50.0%. כלומר: שלפחות לאחד מכל 2 ילדים בגילאים אלו יש טלפון נייד. במונחי אוכלוסייה מדובר בלפחות בכ-254 אלף ילדים בגילאי 12-15 שברשותם מכשיר טלפון נייד כאשר שעור הילדים שיש להם הטלפון הנייד עולה עם העלייה בגיל הילד.

לוח 1: אומדנים למספר משקי הבית וילדים בגילאי 12-15 ב-2007, בעלי טלפון נייד¹

1,245	ילדים במדגם	974	משקי בית במדגם
	% בעלי טלפון נייד		% בעלי טלפון נייד במשקי
50.0	מקרב ילדים במדגם	58.6	הבית במדגם
	ילדים בגילאי 12-15		משקי בית שלהם ילדים בגילאי
507.8	באוכלוסייה באלפים	390.6	12-15 באוכלוסייה, באלפים ²
	בעלי טלפון נייד מקרב		בעלי טלפון נייד במשקי בית
253.9	ילדים 12-15 באלפים	228.9	12-15, באלפים

(1) לפי סקר הוצאות של הלמי"ס, בשנת 2005 היה ל-94.5% ממשקי הבית עם ילדים עד גיל 17 לפחות טלפון סלולארי אחד (בהשוואה לממוצע של 86.4% בעלי טלפון נייד בכלל משקי הבית). שעור זה כולל את כלל משקי הבית שבהם יש לפחות טלפון נייד אחד, בין אם הוא של ההורים ובין אם של הילדים בכל גיל, ועל כן הוא גבוה מהשיעור שנמצא במדגם שבדק רק טלפון של ילדים בגילאי 12-15.

(2) המספר הממוצע של ילדים במשקי בית עם ילדים בגילאי 12-15 נאמד ב-1.3.

דיוקן משקי בית שלילדיהם יש טלפון נייד לעומת משקי בית שלילדיהם אין טלפון נייד

האם ניתן לאפיין משקי בית שלילדיהם יש טלפון נייד לעומת כאלו שאין להם מכשיר כזה? ההשערה המקובלת, שבקרב ילדים ממשקי בית מבוססים ימצאו יותר מכשירי טלפון נייד בהשוואה לילדים במשקי בית חלשים כלכלית, נבחנה באמצעות ניתוח דיוקנם של משקי הבית הרלבנטיים שלהם בילדים בגילאי 12-15.

ואכן נמצא שקיים הבדל בין דיוקנו של משק בית שלילדיו טלפון נייד לבין דיוקן משק בית שבו אין לילדים מכשיר כזה.

הראשון- משק בית מבוסס השייך למגזר היהודי בד"כ, מאופיין כמשק בית חילוני בעל השכלה אקדמית. לעומתו – משק בית שבו לילדים בני 12-15 אין טלפון נייד הוא משק בית המשתיין במקרים רבים למגזר הערבי או החרדי, שבו שיעור גבוה של בעלי השכלה נמוכה.

דיוקנאות שונים אלו באו לביטוי במאפיינים הסוציו-דמוגרפיים שנבדקו:

נמצא כי משקי בית שלילדיהם יש טלפון נייד הם משקי בית יהודים, הן של ותיקים והן של עולים, ששיעור המשתמשים בקרבם גבוה ועולה על שיעור הלא- משתמשים. לעומתם משקי בית ערבים בולטים בשיעור הגבוה של מי שאינם משתמשים בטלפון נייד: שיעורם מגיע ל 31.5%.

שיעור משקי בית של לא - נשואים שילדיהם משתמשים בטלפון נייד גבוה יחסית לשיעור הלא- משתמשים: 8.6% לעומת 5.5%. בקרב הנשואים שיעורם של לא- משתמשים נמצא מעט גבוה יותר משיעור המשתמשים.

מבחינת רמת ההשכלה (שנבדקה על פי התעודה האחרונה), נמצא כי שיעור בעלי תעודה אקדמית המשתמשים בטלפון נייד הוא כפול מזה של לא - משתמשים: 36.5% לעומת 18.1%, ואילו בקרב מי שלא קבלו כל תעודה - התמונה היא הפוכה: שיעור הלא משתמשים גבוה פי שלושה משיעור המשתמשים. לעומת זאת לא נמצאו כמעט הבדלים בשיעור בעלי תעודת בגרות המשתמשים בטלפון נייד לעומת מי שאינם משתמשים (36.3% לעומת 35.5% בהתאמה).

שיעור החילונים המשתמשים בטלפון נייד גבוה פי 3.5 משיעור החילונים שאינם משתמשים, ואילו בקרב חרדים ודתיים היחס הוא הפוך: 3.3 אינם משתמשים על כל משתמש חרדי אחד. ההבדלים בקרב משקי בית מסורתיים משתמשים לבין לא- משתמשים הם קטנים יחסית.

כאמור, משקי בית שלילדיהם טלפון נייד מאופיינים כמשקי בית מבוססים כלכלית. בנוסף נמצא שבמשקי בית של הורה יחיד יש שעור גבוה של ילדים שלהם מכשירי טלפון ניידים, המשמשים כנראה לשמירת קשר עם ילדים, והצורך בקשר זה חזק במיוחד בהעדר הורה שני במשק הבית. העדר טלפון נייד בולט במיוחד בקרב משקי בית חרדים ודתיים שבהם לא רק חולשה כלכלית של משק הבית, אלא גם גורמים תרבותיים מעכבים חדירת מכשיר טלפון נייד.

לוח 2: מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של משקי בית שלילדיהם יש טלפון נייד לעומת משקי בית

שלילדיהם אין מכשיר כזה (באחוזים מסה"כ)

המאפיין	יש	אין	המאפיין	יש	אין
סה"כ	100.0%	100.0%	סה"כ	100.0%	100.0%
מגזר			תעודה אחרונה		
ותיקים, יהודים	78.5	59.6	לא קיבל אף תעודה	5.4	18.3
עולים +1990	14.3	8.9	עד בגרות	18.5	22.6
ערבים	7.2	31.5	בגרות	36.3	35.5
מצב משפחתי			אקדמית	36.5	18.1
לא נשוי	8.6	5.5	ממוצע שנות לימוד	13.9	12.4
נשוי	91.4	94.5	דתיות		
מס ילדים בגילאי 12-15			חרדי/דתי	15.5	50.9
ילד 1	81.3	66.7	מסורתי	37.7	33.8
שני ילדים	17.6	27.3	חילוני	46.3	13.6
3 ילדים	1.1	6.0			

שעורי השימוש בטלפון נייד בקרב משקי בית שבהם יש לילדים טלפון נייד

האם מכשיר הטלפון הנייד שבידי ילדים מבטא בעלות על אמצעי תקשורת חיוני או שהוא פריט מותרות? בקרב אילו אוכלוסיות הוא רווח יותר, והאם ההבדלים, אם אכן ישנם כאלו, מקורם בהבדלים ברמת החיים של משקי הבית או שהם נובעים מגורמים אחרים?

ניתוח שעור השימוש בטלפון נייד מלמד שאכן קיימים פערים ברמת השימוש בטלפון נייד של ילדים בהתייחס למאפיינים הסוציו-דמוגרפיים והתעסוקתיים הבאים: מתברר כי לילדים במשקי בית יהודים, הן של ותיקים והן של עולים, יש שעור גבוה יחסית של טלפונים ניידים לעומת ילדים במגזר הערבי שרק ל-24.4% מהם יש מכשיר טלפון נייד.

נמצא גם כי לשעור גבוה יחסית של ילדים במשקי בית של לא-נשואים יש מכשיר טלפון נייד לעומת ילדים במשפחות של נשואים: 69.0% לעומת 58.0% בהתאמה. נתון זה מצביע על חשיבות הטלפון הנייד בתקשורת המשפחתית במשפחות חד-הוריות.

שעור בעלי הטלפון הנייד עולה עם העלייה בגיל ההורים, ועומד על 61.5% בקרב הורים בני 45+ לעומת 33.3% בקרב משקי בית צעירים (עד גיל 34). מכיון שסביר כי להורים המבוגרים יותר, יש גם ילדים בוגרים, והאחרונים משתמשים בטלפון נייד יותר מילדים צעירים במשפחות צעירות, נמצא כי שעור השימוש בקרב בני 12 עומד על 59.1% ועולה לרמה של 71% בקרב בני 15.

ממצא מפתיע לכאורה, הוא שעור השימוש הפוחת בטלפון הנייד ככל שגדל מספר הילדים במשק הבית. ניתן להציע שני הסברים לתופעה: האחד הסבר כלכלי לפיו משקי בית שבהם 3 ילדים בגילאי 12-15 עשויים להשתייך, בסבירות גבוהה, לאוכלוסיות מוחלשות שבהן שעורי שימוש נמוכים. ההסבר הפסיכולוגי משלים ההסבר הקודם: יתכן שהורים שלהם 3 ילדים בטווח גילים של 12-15 חוששים מנטל ההוצאה המצטברת של מימון החזקת 3 מכשירי טלפון לילדיהם, ומכיוון שאינם יכולים להפלות, ולתת מכשיר טלפון לילד אחד ולא לאחרים, הם מונעים באופן גורף את השימוש בטלפון נייד מכל שלושה הילדים שבבית, ועל כן שעורי השימוש בקרב משקי בית שלהם 3 ילדים בגילאי 12-15 נמוכים מאלו שבהם ילד אחד: 20.3% לעומת 63.4% בהתאמה.

עוד נמצא כי ככל שעולים שעורי ההשכלה במשק הבית עולה גם שעור הילדים בעלי הטלפון הנייד. משתנים אלו מצביעים על יתרון יחסי לילדים מקרב האוכלוסיות המבוססות, בבעלות ובשימוש בטלפון נייד, על פני ילדים מאוכלוסיות מוחלשות, והם מבטאים פערים ברמת החיים הבאים

לביטוי, בין היתר, גם בשכיחות הבעלות והשימוש בטלפון נייד שהנם גבוהים יותר בקרב בעלי השכלה גבוהה: שעורם מגיע ל- 74.1% בקרב בעלי השכלה אקדמאית. פערים גבוהים נתגלו גם בשעורי השימוש של משקי בית שראשם עובד לעומת משקי בית של לא עובדים: 67.9% לעומת 32.1% בהתאמה, והם מחזקים ההסבר בדבר שעורי שימוש גבוהים בטלפון נייד במשקי בית שבהם רמת חיים גבוהה יחסית, לעומת שעורי שימוש נמוכים במשקי בית ברמת חיים נמוכה, שבהם ראש המשפחה אינו עובד. אולם קיומם של פערים כלכליים אין בו כדי לספק הסבר מלא לפערים הגבוהים במיוחד שנתגלו ברמת השימוש בטלפון נייד בקרב אוכלוסיות חילוניות לעומת חרדיות: 82.8% לעומת 12.6% בהתאמה. נראה כי מעבר לעלות השימוש בטלפון נייד המכבידה על הוצאות משקי בית במגזר החרדי הנחשב למגזר כלכלי חלש, האיסורים³ וההגבלות שהטילה הקהילה הדתית על השימוש בטלפון נייד בכלל, מופעלים ביתר חומרה לגבי אוכלוסיית הילדים החרדים, ומשפיעים על רמת שימוש נמוכה בקרבם.

מממצאים אלו עולה כי לבד מפערים כלכליים - חברתיים המסבירים את ההבדלים בתפוצה ובשימוש בטלפון נייד בקרב ילדים ממגזרי אוכלוסייה שונים, גם משתנים תרבותיים (רמת דתיות) משפיעים על היקף התפוצה והשימוש בטלפון נייד בקרב מגזרי האוכלוסייה השונים.

³ ראוי להזכיר את החרם שהטיל המגזר החרדי על השימוש במכשיר טלפון נייד עד להצגת פתרון טכני של חברות הסלולר באופן המגביל שיטוט בתכנים שנתפסים כלא רצויים, לדעת פרנסי הקהילה.

לוח 3: מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ותעסוקתיים של משקי בית שילדיהם משתמשים בטלפון נייד

(באחוזים מכל קבוצה)

המשתמשים %	המאפיין	% המשתמשים	המאפיין
	דתיות		מגזר
12.6	חרדי	65.2	ותיקים
66.3	דתי	69.5	עולים
63.3	מסורתית	24.4	ערבים
82.8	חילוני		מצב משפחתי
	השכלה	58.0	נשואים
29.5	ללא תעודה	69.0	לא נשואים
53.8	עד בגרות		מספר ילדים (12-15)
59.3	בגרות	63.4	ילד אחד
74.1	אקדמאית	47.9	שני ילדים
	מצב תעסוקתי	20.3	שלושה ילדים
67.9	עובד		גיל הילד¹
32.1	לא-עובד	59.3	12
	סטטוס תעסוקתי	59.3	13
66.9	שכיר	65.9	14
62.3	עצמאי	71.0	15
	58.6%	100.0%=573	ממוצע

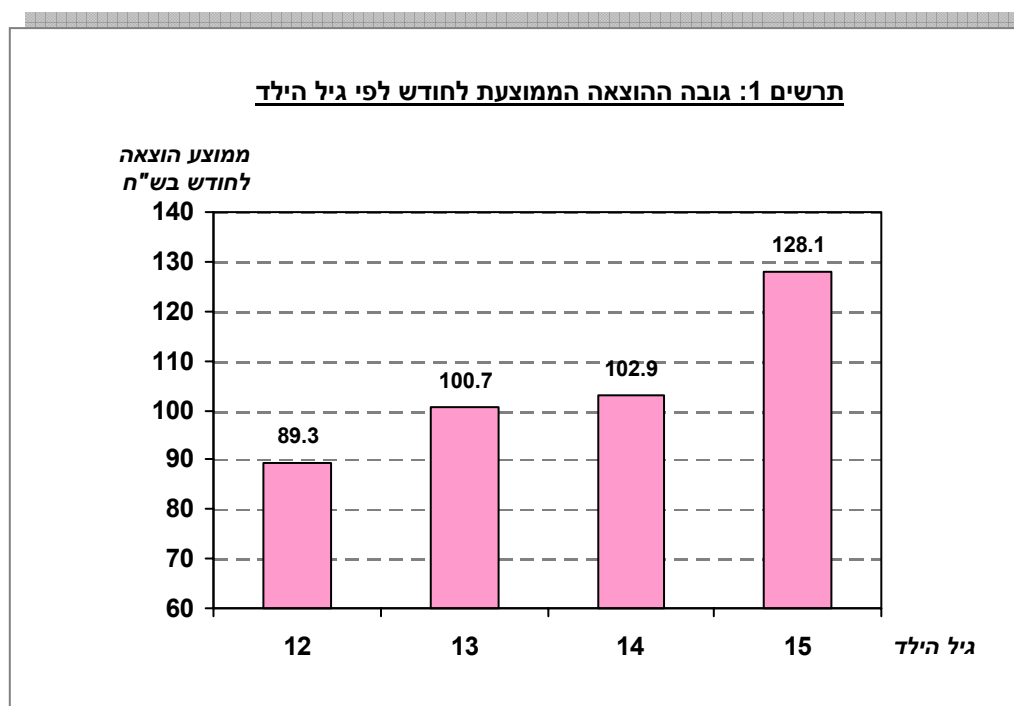
(1) במשקי בית עם ילד אחד בגילאי 12-15

ערך שוק הטלפון הנייד בקרב בני 12-15

1.5 ההוצאה הממוצעת והתפלגות הוצאות השימוש בטלפון נייד בקרב בני 12-15

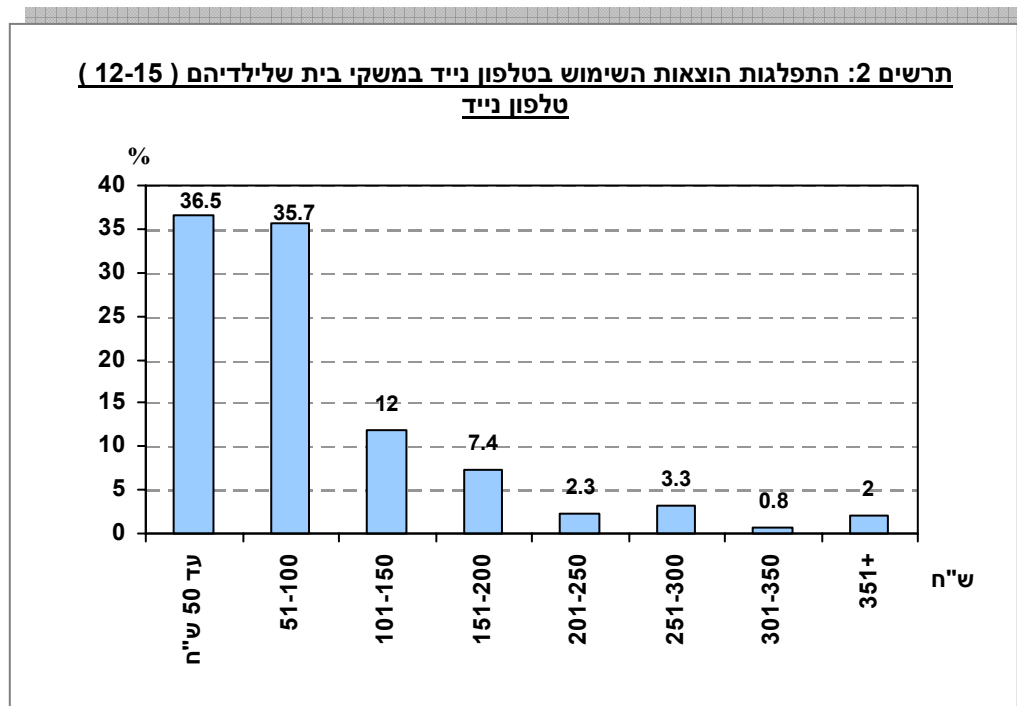
אחת הטענות שהועלו בדיון הציבורי על טלפון נייד לילדים, התייחסה לסכומים הגבוהים שילדים מוציאים במהלך השימוש בטלפון נייד שבידיהם. בסקר נמצא כי ילדים בגילאי 12-15 מוציאים בממוצע לחודש 104.5 ₪ עבור טלפון נייד⁴.

עוד נמצא כי גובה ההוצאה עולה בהתאמה לעליית גיל הילד, ועל כן בקרב שכבות הגיל הבוגרות שנכללו בסקר, גילאי 15, חשבונות הטלפון גבוהים יותר ומגיעים לסכום ממוצע של 128.1 ש"ח לחודש. הוצאה ממוצעת זו גבוהה ב-43.4% מהוצאתם הממוצעת של בני 12.

⁴ חציון ההוצאות (הסכום שעד אליו מוציאים 50% מהילדים) עומד על 80.0 ש"ח בממוצע לחודש.

התפלגות הוצאות צריכת טלפון נייד במשקי בית שבהם ילדים בגילאי 12-15 מצביעה על שכיחות גבוהה של הוצאה בשתי רמות: בסכום של עד 50 ₪ ובסכום של 51-100 ₪: 36.5% ו- 35.7% בהתאמה. אולם מתברר שכ- 8.4% מהילדים משתמשים בטלפון נייד בסכומים העולים על 200 ש"ח לחודש, סכום שהוא כפול ממוצע הוצאה (ר' בהמשך). הנתון האחרון מלמד שקיימת שונות ברמות הצריכה בקרב אוכלוסיית הילדים הצרכנים ושגם בקרב בני 12-15 ישנם "משתמשים כבדים" בטלפון סלולרי. בהמשך נתייחס גם להיקף החריגות של ילדים מההוצאה הממוצעת.

2.5 ההוצאה השנתית על טלפון נייד בקרב בני 12-15

ההוצאה השנתית של משקי בית שלהם ילדים בעלי טלפון נייד הגיעה בשנת 2007 לכ- 320 מיליון שקלים.

כאמור, מדובר באוכלוסייה שמנתה בשנת 2007 כ- 229 אלף משקי בית שבהם לכ- 254 אלף ילדים בגילאי 12-15 יש טלפון נייד, כאשר ההוצאה הממוצעת לשימוש בטלפון נייד לילד בגילאים אלו עמדה ב- 2006 על 104.5 ₪ לחודש.

3.5 ההוצאה לפי דיוקן משקי בית שילדיהם בגילאי 12-15 משתמשים בטלפון נייד

בחינת ההוצאה לפי הערך הממוצע משקפת רק תמונה חלקית של הנושא. כדי להבין יותר את סוגיית סכומי השימוש בטלפון נייד, ראוי לבחון את ההוצאה על פי דיוקן משקי הבית של ילדים (12-15) המשתמשים בטלפון נייד. בדיקה כזו תסייע בהכרת מאפייני "המשתמשים הכבדים" לעומת האחרים.

אחד הממצאים הלא- צפויים בסקר מלמד כי ההוצאה החודשית הממוצעת הגבוהה ביותר מתקיימת בקרב משקי בית של אוכלוסיות מוחלשות: בקרב משקי בית של ערבים ושל דתיים: 123.9 ₪ בכל אחד, בקרב משקי בית בעלי השכלה לא גבוהה (עד בגרות) 123.0 ₪, ובמשקי בית בעלי הכנסות נמוכות (עד 4 אלף) – 125.4 ₪.

ניתן להציע מספר הסברים לתמונה זו שהיא, לכאורה, הפוכה לתמונת דיוקני משקי הבית לפי שעורי השימוש בטלפון נייד: כזכור, שעור השימוש בטלפון נייד היו נמוכים ביותר בקרב משקי בית של אוכלוסיות מוחלשות. כך לדוגמה עמדו שעורי השימוש על 24.4% בקרב משקי בית ערבים לעומת 65.2% בקרב משקי בית יהודים (ותיקים), אולם ההוצאה החודשית ממוצעת במשקי בית ערבים עומדת כאמור, על 123.9 ₪ לעומת 104.0 בהתאמה. אמנם רק למיעוט מקרב משקי בית ערבים שלהם ילדים בגילאי 12-15 יש טלפון נייד, אולם נראה כי למי שיש טלפון נייד - משתמש בו בתדירות גבוהה, כך שההוצאה במשקי בית אלו גבוהה בכ- 19% מזו של משקי בית יהודים. יתכן שבמגזר הערבי משמש טלפון נייד לילדים כאמצעי תקשורת חברתית ותחליף לסוגי בילוי מחוץ לבית הנפוצים יותר באוכלוסייה היהודית.

מכאן שקיימת תחלופה בין שעור השימוש לבין גובה ההוצאה, ובמגזרי אוכלוסייה מוחלשים שבהם נתגלתה תפוצה נמוכה של טלפונים ניידים בקרב בני 12-15, הרי למי שכבר יש טלפון נייד – הוא עושה בו שימוש מרובה, כפי שהדבר בא לביטוי בסכום הגבוה יחסית של ההוצאה החודשית

הממוצעת. לעומתם- במשקי בית מבוססים יחסית, מכשיר הטלפון אמנם נפוץ יותר, אולם השימוש בו מתון ומבוקר יחסית.
מכאן שעלויות החזקת טלפון נייד לילדים הן כבדות יותר דווקא במשקי בית של אוכלוסיות מוחלשות.

לוח 4: דיוקן משקי בית לפי גובה ההוצאה (בש"ח בממוצע לחודש למשקי בית שילדיהם משתמשים בטלפון נייד, באחוזים מכל קבוצה)

המאפיין	ההוצאה הממוצעת	המאפיין	ההוצאה הממוצעת
מגזר		השכלה	
ותיקים (יהודים)	104.0	ללא תעודה	103.3
עולים (+1995)	91.9	עד בגרות	123.0
ערבים	123.9	בגרות	108.5
מצב משפחתי		אקדמאית	94.4
נשואים	104.0	ממוצע שני"ל	13.3
לא נשואים	123.9	מצב תעסוקתי	
מספר ילדים (12-15)		לא- עובד	103.2
ילד אחד	105.0	עובד	105.4
שני ילדים	103.1	סטטוס תעסוקתי	
שלושה ילדים	86.0	שכיר	109.0
גיל הילד*		עצמאי	97.4
12	89.3	הכנסה	
13	100.8	עד 4 אלף	125.4
14	102.9	4-8	101.9
15	128.1	8-13	113.5
דתיות		+13	100.4
חרדי	82.5		
דתי	111.8		
מסורתי	111.1		
חילוני	98.6		

עמדות הורים בסוגיית ההגבלות על המכירה והשימוש של ילדים בטלפון נייד

1.6 המצב החוקי בישראל כיום

שלא כמכירת אלכוהול וסיגריות לבני נוער, האסורה על פי חוק, בישראל, בדומה לרוב המדינות המערביות אין חקיקה המגבילה את גיל השימוש בטלפון נייד, אבל המודעות הגוברת באה לביטוי בעולם, בהמלצות להגביל השימוש של ילדים בטלפון נייד, בעיקר בשל היבטי בריאות⁵. בישראל הנושא זוכה להתייחסות ציבורית במספר מישורים:

- א. הפעלת לחץ ציבורי שלא להציב אנטנות תקשורת אלחוטית ליד בתי-ספר
- ב. משרד התקשורת מחייב את חברות התקשורת האלחוטית להדפיס אזהרה ובה מידע על הסיכונים והנזקים האפשריים לילדים משימוש בטלפונים הניידים.
- ג. המועצה הלאומית לשלום הילד הציעה נוהל למכירת מכשירי טלפון ניידים לקטינים. ההצעה אינה עוסקת בבעיה מן ההיבט הרפואי אלא מתמקדת בהגנה החוקית על ילדים בעסקאות.
- ד. הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון – הגבלת שימוש בטלפון נייד לילדים), התשס"ה-2005 (יוזמת ח"כ לאה נס), מבקשת לאסור מכירת מכשירים ניידים לילדים שגילם מתחת ל-8 וכוללת דרישה להוספת אזהרה לצרכן על גבי המכשיר בדבר הנזקים שהוא עלול לגרום. ההצעה מטילה סנקציות עונשיות על היצרן בגין הפרת החוק, ומעלה סימני שאלה רבים לגבי ישימותה וסכויי אכיפתה.

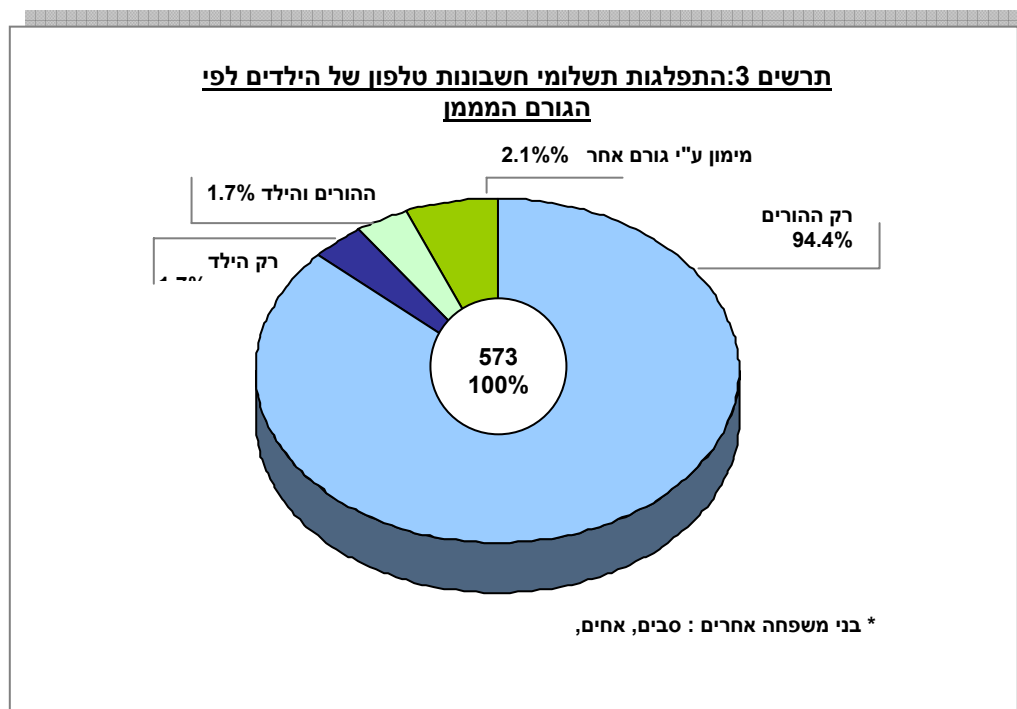
2.6 המצב בפועל

2.6 א. מי הגורם המממן את חשבונות הטלפון של הילדים?

להכרת הגורם המממן את החשבון נודעת משמעות בדיון על הטלת הגבלות שימוש, שכן לעובדה שילדים מממנים בעצמם את ההוצאה, שכזכור עשויה להגיע לסכומים לא מבוטלים, יש משמעות שונה ממצב בו ההורים הם מקור המימון, שכן אם במצב הראשון נודעת יתר חשיבות לבקרה חיצונית על סכומי ההוצאה, אולי זו פחות נדרשת במצב השני שבו ההורים הם המממנים כך שלכאורה -בידם מצויה השליטה גם על היקף השימוש בטלפון נייד.

⁵ הגבלת גיל השימוש בטלפונים ניידים, סקירה משווה, מרכז מידע ומחקר של הכנסת, אוקטובר 2008

נמצא כי ב- 95% ממשקי הבית שנבדקו, ההורים הם המממנים הבלעדיים של חשבונות הטלפון של ילדיהם, ורק כ- 3.4% מההורים דווחו כי הילד נושא בנטל החשבון, לבדו או יחד עם הוריו. נראה כי המימון העצמי במקרים אלו הוא מהמקורות הכספיים העומדים לרשות הילד: מדמי הכיס שלו, ממתנות שקבל או משכר שקבל עבור עבודות שונות (שמרטפות, גינון, ועוד), אולם כאמור, שעור המימון העצמי בגילאים אלו הוא נמוך למדי, ועיקר נטל המימון מוטל על ההורים. שעור המימון העצמי עולה, כצפוי, בקרב גילאים בוגרים יותר, בהתאמה לשיעור הגדל של ילדים בוגרים יותר שיש להם מקורות הכנסה עצמאיים מעבודה.

2.6 ב. האם הורים מגבילים את השימוש בטלפון נייד כיום?

בסקר הנוכחי נמצא כי 51.1% מההורים לילדים בגילאי 12-15 שלהם מכשירי טלפון נייד, נוהגים להגביל את גובה סכומי הצריכה החדשית של הילדים, ואילו האחרים - שהם קרוב למחצית מכלל ההורים, אינם מגבילים צריכה זו. מכיוון שהורים הם המממנים העיקריים של החשבונות, יש מידה רבה של הצדקה לפקוח ולהגבלות שהם מפעילים על סכומי השימוש בטלפון נייד של ילדיהם, שכן מבחינתם כהורים, נודעת חשיבות עיקרית לעצם הימצאות מכשיר טלפון נייד בידי הילד וליכולת

שלהם לקיים עמו קשר בכל עת, בעוד שמגוון הביצועים שמציע המכשיר, החל מתקשורת חוזרת עם החברים ועד לגלישה באינטרנט- הם חשובים פחות להורים, ולכן הם מבקשים למתן ולהקטין פעילות זו שמחירה גבוה למדי.

עמדתם זו באה לביטוי, כאמור, בהגבלות שהם מטילים בפועל על חשבונות הטלפון הנייד של ילדיהם מחד, ובתמיכה עקרונית בהגבלת השימוש של ילדיהם בטלפון נייד באמצעות חוק, מאידך (ר' דיון בהמשך).

מתברר כי הורים מגבילים את חשבונות ילדיהם לסכום העומד על כ- 100.7 ₪ בממוצע לחודש. סכום זה דומה מאד לגובה הסכום החודשי הממוצע שמוציאים ילדים בפועל על שיחות) שעמד כאמור, על 104.5 ₪ בממוצע לחודש). כלומר, שההורים קובעים גבולות ריאליים לסכומים שלדעתם ראוי להקצות לילדיהם עבור שיחות טלפון.

6.2.2 ג. דיוקן משקי בית המגבילים את השימוש בטלפון נייד

מהם המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים והתעסוקתיים הבולטים של משקי בית המגבילים את השימוש בטלפון נייד של ילדיהם ומהם גבולות ההוצאה בקרב משקי בית אלו?

מתברר כי שעורם של משקי בית הנוטים להגביל את סכומי הצריכה של ילדיהם בטלפון הנייד גבוה במיוחד בקרב משקי בית יהודיים ותיקים ש-89.7% מהם מגבילים שימוש זה, אך גובה סכום ההגבלה במשקי בית אלו, העומד על 116.9 ₪ בממוצע לחודש, נקבע ברמה גבוהה יותר מהסכום הממוצע שבו הוגבלה ההוצאה לטלפון נייד בכלל משקי הבית שבסקר.

העובדה שמשקי בית של לא-נשואים אינם נכללים בסך משקי בית המגבילים את השימוש לא צריכה להפתיע על רקע החשיבות הרבה שמייחסים משקי בית אלו לטלפון נייד המשמש, כנראה, כרשת בטחון אלקטרונית במשקי בית שבהם רק הורה יחיד.

שעור משקי הבית המגבילים את היקף השימוש בטלפון נייד של ילדיהם יורד ככל שמספר הילדים במשק הבית עולה, מצב המעיד על הכרה בחשיבות מכשיר נייד כשיש יותר ילדים שצריך לפקח עליהם, אך מאידך גובה סכומי ההוצאה הולכים ופוחתים, ומגיעים ל-40 ₪ במשפחות של 3 ילדים.

במשפחות אלו נראה שההורים מבקשים שסך ההוצאה המצטברת לשימושי כל ילדים בטלפון נייד תישאר בגבולות הסבירות.

השאלה העולה לגבי ההגבלות בזיקה לשכבת הגיל של הילד, הינה האם הן עומדות ביחס ישר לגיל הילד, כלומר האם הן נוקשות יותר (מגבילות לסכומים נמוכים) אצל ילדים צעירים שאין להם מנגנוני בקרה עצמית, ועל כן נדרשת כאן התערבות הורים להגבלת טווח ההוצאות, והן פחות

מחמירות לגבי ילדים בוגרים יחסית, או שמא, ההגבלות מחמירות יותר דווקא אצל משפחות שבהן ילדים בוגרים, הנוטים הן להרבות בשיחות והן להשתמש בפונקציות אחרות (תוכן) שמזמן להם הטלפון הנייד, ועל כן, במשפחות אלו, ההורים מנסים לנקוט במדיניות "היד החזקה" ולשמור על גבולות קשוחים בהוצאה החודשית לטלפון הנייד אצל ילדיהם הבוגרים? במצב כזה, סביר להניח, שהטלת הגבלות שימוש על ילדים בוגרים יחסית עשויה לעורר מתח במשפחה, שכן ילדים אלו רואים עצמם זכאים ליתר חופש בשל גילם ה"בוגר" ועשויים להתמרד כנגד הטלת מגבלות על היקף השימוש במכשיר שבידם.

מתברר כי הורים לילדים בגיל 15 נוטים להגביל את ילדיהם בשעור העולה מעט על שעור ההורים לילדים צעירים יותר, אולם מגבלת ההוצאה לגילאי 15 גבוהה בכ-30%, מסכום ההגבלה שקבעו ההורים לגילאי 12 ועמדה על 136.8 ₪ לעומת 105.1 ₪ בהתאמה. מכאן שהורים, אף כי הם מבקשים להגביל את הוצאות השימוש של ילדיהם, נוטים להגביה את רף הצריכה לילדיהם הבוגרים יחסית.

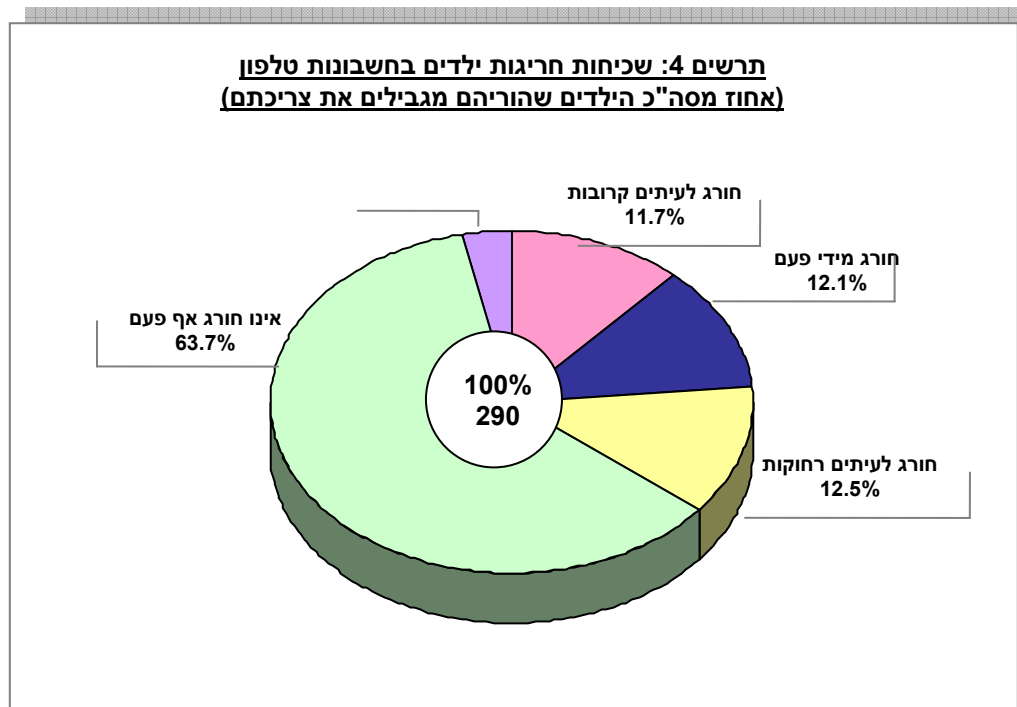
"התרת רסן" מהסכום הממוצע שלהערכת ההורים יש להגביל בו את שמוש הילדים והעלאת רף ההוצאה לילד, מובחנים בקרב משקי בית דתיים בהשוואה לחילוניים: 117.2 ₪ לעומת 113.8 ₪ בהתאמה, ובקרב משקי בית של בעלי השכלה שעד בגרות לעומת בעלי השכלה אקדמאית: 131.9 ₪ ו-105.8 ₪ בהתאמה. לפיכך, בהלימה למימצאים האחרונים, לא מפתיע לגלות כי משקי בית בעלי הכנסות נמוכות- בינוניות (4-8 אלף) המגבילים את צריכת ילדיהם, נוטים לאפשר הוצאה גבוהה מזו שמתירים משקי בית בעלי ההכנסות הגבוהות (מעל 13 אלף): 121.7 ₪ לעומת 109.9 ₪ בהתאמה. מגמה זו מצויה בהלימה למגמה שנתגלתה לגבי שעורי שימוש גבוהים יחסית בטלפון נייד דווקא בקרב אוכלוסיות מוחלשות.

לוח 5: דיוקן משקי בית המגבילים את השימוש בטלפון נייד (משקי בית עם ילדים בגילאי 12-15 שהוריהם מגבילים את השימוש בטלפון נייד באחוזים מכל קבוצה)

גובה ההגבלה	אחוז מהקבוצה	המאפיין	גובה ההגבלה	אחוז מהקבוצה	המאפיין
		השכלה			מגזר
92.0	6.0	ללא תעודה	116.9	89.7	ותיקים (יהודים)
131.9	22.2	עד בגרות	94.6	4.8	עולים (+1995)
115.0	38.9	בגרות	71.9	5.5	ערבים
105.8	32.9	אקדמאית			מצב משפחתי
13.7		ממוצע שני"ל	113.5	100.0	נשואים
			0	0	לא נשואים
		מצב תעסוקתי			מספר ילדים (12-15)
108.1	40.4	לא- עובד	117.1	80.9	ילד אחד
115.9	59.6	עובד	101.9	18.4	שני ילדים
			40.0	0.7	שלושה ילדים
		סטטוס תעסוקתי			גיל הילד*
120.5	77.3	שכיר	105.1	23.5	12
108.8	22.7	עצמאי	111.8	25.6	13
			110.9	24.8	14
			136.8	26.1	15
		הכנסה*			דתיות
104.3	7.4	עד 4 אלף	91.7	2.4	חרדי
121.7	40.3	4-8	117.2	30.7	דתי
121.5	27.7	8-13	113.0	23.4	מסורתית
109.9	24.6	+13	113.8	43.3	חילונית

ד.2.6 האם ילדים עומדים בגזירת הגבלת השיחות? מהו שיעור "הילדים החורגים"?

מתברר שאף כי רוב הילדים עומדים בהגבלה על גובה חשבונות הטלפון שהטילו הוריהם, וכ-76.2% אינם חורגים ממנה אף פעם, או חורגים רק לעתים רחוקות, נמצא כי קרוב ל**כרבע מהילדים נוהגים לחרוג מדי פעם או לעתים קרובות, מהסכומים שהוקצו להם.**

החריגה מתבטאת בחשבונות גבוהים לתשלום ע"י ההורים, המגיעים לסכומים של 400 ₪ – סכום הגבוה כמעט פי 4 מהממוצע, ונמצאו משקי בית (אף כי אומנם אלו משקי בית מועטים), שבהם סכום החריגות עולה פי 10 מסכום ההוצאה הממוצעת של ילדים על טלפון נייד

מצב זה של חריגת יתר בחשבונות הטלפון הנייד של כרבע מהילדים, מעורר מתחים בבית, ועל כן ניתן לצפות שהורים רבים יצדדו בהגבלת השימוש של ילדים בטלפון נייד ע"י גורם חיצוני – חוק, שיסיר מעליהם את תדמית ה"הורה הרע", ויקטין את המתחים. במצב כזה גם אם הילדים מתלוננים על הגבלת שיחותיהם, ההורים יכולים להטיל את האשם על המצב החוקי בנימוק ש"יש חוק וחייבים לכבד אותו".

6.3 המצב הרצוי - עמדות הורים לגבי רגולציה של התחום

כאמור, כיום מכירת מכשירים ניידים לילדים מתחת גיל 14 בבתי עסק מותנית בהסכמה בכתב ומראש של ההורים, וכמו כן קיימת הגבלת מכירה של מכשירים ניידים לילדים מתחת לגיל 16 במסלולים השונים של חברות התקשורת. קבלת קו מוגבלת לגילאי +18, וקטין אינו רשאי לחתום על חוזה או לקבל קו נייד הרשום על שמו.

מעבר לכך, עד כה לא הוטלו מגבלות בחקיקה על כמות השיחות ועל השימושים האחרים שילדים עושים במכשיר הטלפון הנייד שלהם.

בפועל מתברר כי כמחצית מההורים נוהגים להגביל את חשבונות הטלפון של ילדיהם, ולמרות זאת, כאמור, כרבע מהילדים חורגים מההקצבה בסכומים לא מבוטלים. הביקורת על המצב הנוכחי באה לביטוי בעמדותיהם של ההורים בסוגיית הגבלת המכירה והשימוש בטלפון נייד לילדים, והיא מציגה את המצב הרצוי בעיני ההורים בסוגייה זו. להערכת ההורים, הצורך בהגבלת השיחות נוצר כתוצאה מחשיפת ילדיהם למגוון הרב של השימושים האפשריים במכשיר הטלפון הנייד, הרבה מעבר לכוונה המקורית של הורים שרכשו מכשיר טלפון נייד לילדיהם בעיקר כדי להבטיח שתהיה להם אפשרות לשמור על קשר ולפקח על הילד בכל עת, ובעיקר בשעות השהיה מחוץ לבית.

לחצי הפרסום והחשיפה למגוון הפונקציות שמציע הטלפון הנייד על פיתוחיו האחרונים (דור שלישי), הם פיתויים שקשה לעמוד בפניהם, כל שכן לילדים, שטרם הגיעו לבגרות צרכנית, ושעולמם מושפע מאד מפרסומים ומותגים, ומחברים בקבוצת הגיל שלהם שחלק מהם הנם צרכני תקשורת סלולרית לא-קטנים כשלעצמם. בסקר על דפוסי צריכה של ילדים נוער) של מינהל המחקר והכלכלה בתמ"ת, 2007, שהשימוש בטלפונים ניידים מהווה חלק ממנו), נמצא כי 55% מההורים סבורים שפרסומות ומותגים משפיעים במידה רבה מאד על בחירה במוצר שהילד רוצה לרכוש, ושעור השפעה דומה מייחסים ההורים גם לחברים. בעקבות פרסומים אלו, שהילדים חשופים אליהם כמעט ללא הגבלה, והשפעות של הסביבה החברתית שלהם, שבה חלק מהחברים בודאי כבר משתמשים בחידושים הטכנולוגיים במכשירי הטלפון הנייד שלהם, אך טבעי הוא שרוב הילדים יבקשו למצות את מלוא האפשרויות שמכשיר הטלפון הנייד, על פיתוחיו החדשניים, מציע להם.

חברות הטלפוניה ממנפות את הצורך הבסיסי בטלפון נייד לילדים, ובאמצעות שיווק אגרסיבי למדי, הן מנסות, ואף מצליחות במידה לא מבוטלת, למכור את המכשירים המשוכללים לקהלי יעד צעירים כמבוגרים. סביב מכשירי הטלפון הנייד מתפתחת תעשייה שלמה של מוצרי לוואי ואביזרים נלווים שונים: כיסויים, פנלים ועוד. מעבר לכך, ילדים מקבלים הודעות טקסט במכשירי הטלפון הנייד שלהם, בדומה ל"דואר הזבל" (spam) שבאינטרנט. לפעילות זו אחראיות חברות מסחריות שונות,

בעיקר: חברות מזון ומשקאות (כגון: פנטה וקדברלי) המפיצות בקרב ילדים מידע על תחרויות, מבצעים ופרסים, ובכך מעודדות צרכנות לא מבוקרת ובזבזנית באמצעות הטלפון הנייד שבידיהם. כיצד מגיבים ההורים למצב? הנושא נבדק כאמור, באמצעות שאלות על עמדות ההורים לגבי הגבלות על השימוש ועל המכירה של מכשירי טלפון נייד לילדים.⁶

6.3 א עמדות הורים לגבי הגבלת השימוש

ראשית נבדקה בסקר עמדת ההורים לגבי הגבלת רמת הצריכה והשימוש בטלפון נייד באמצעות חוק. הכוונה לעמדות ההורים לגבי ההצעה להגביל בחוק את סכום השיחות שחברות הסלולר מאפשרות לילדים לצרוך. מי שהשיבו שהגבלה כזו רצויה, נשאלו מהו הגיל הרצוי להנהגת הגבלת השימוש, ומה גובה הסכום החודשי שאותו יש לקבוע כגג להוצאת הצריכה של ילדים.

מתברר כי כ-2/3 מההורים - 66.3% - רוצים שתהיה הגבלה באמצעות חוק על חברות הסלולר לגבי היקף השימוש של ילדים בטלפון נייד. למותר לציין הקושי בהנהגת הגבלה כזו, המועדת מטיבה לעקיפה ולכישלון, שכן במקרים רבים, מכשיר הטלפון אינו רשום על שם הילד אלא על שם ההורה, וזאת כיון שאופן תשלום החשבונות הנוכחי בישראל הוא באמצעות כרטיס אשראי של ההורים. מכאן לקושי בפיקוח וביישום התביעה להגבלת סכום השיחות והשימושים האחרים בטלפון נייד באמצעות חוק, שהורים מבקשים להנהיג. אולם אין ספק שעמדות אלו מבטאות את אי הנחת של ההורים מהמצב הנוכחי שבו אין להם שליטה על היקף השימוש בטלפון הנייד ועל הפונקציות השונות שהמכשיר מספק ושהילדים עושים בהם שימוש.

האם צפויים להימצא הבדלים בין משקי בית שילדיהם יש טלפון נייד לבין משקי בית שבהם אין מכשיר כזה לילדים או שהעמדות הן גורפות ולא קיימים בהן הבדלים?

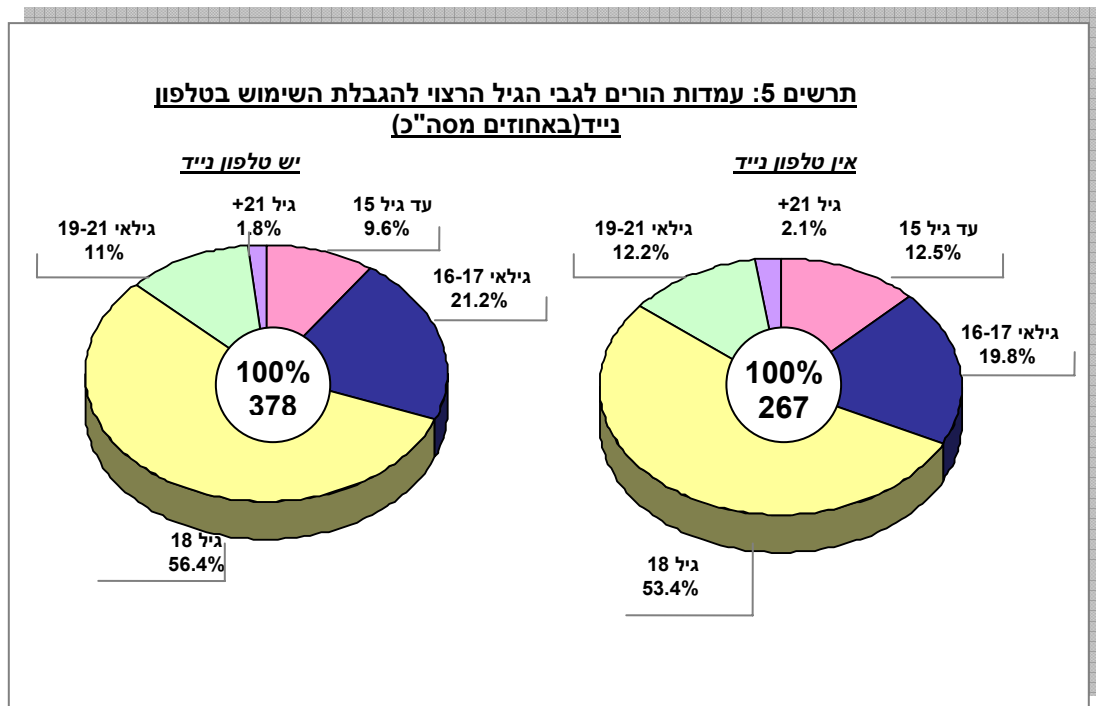
ניתן להניח כי משקי בית שילדיהם התנסו בשימוש בטלפון נייד, מודעים לחשיבותו, אך מכיוון שכבר התנסו בקשיים הנובעים משמוש לא מבוקר, הם ייטו לתמוך בהגבלות באמצעות חוק יותר ממי שאין להם מכשיר כזה ושלא נחשפו לקשיי השליטה בסכומי השיחות. לעומת זאת יתכן שמשקי הבית שילדיהם אין טלפון נייד הם משקי בית החוששים משמוש במכשיר, הן מפני העלויות הכרוכות בו והן מפני שכבר "הצביעו" בעבר נגד מתן מכשיר כזה לילדיהם, ועל כן דווקא הם יצדדו

⁶ יתכן ששעורי התמיכה הגבוהים בהגבלת המכירה והשימוש בטלפון נייד לילדים אינם מבטאים רק עמדות לגבי היבטי צרכנות, אלא שהם עשויים לבטא את חששות ההורים מהשפעתם המזיקה של מכשירי הטלפון על בריאות ילדיהם (חששות מקרינה). אף כי כאמור, היבט זה לא נבחן בסקר, ניתן להניח שיש לו השפעה על סך העמדות כלפי הצריכה והשימוש במכשירי טלפון ניידים ע"י ילדים, שכן קשה לפצל את ההתייחסות לנושא ולהבחין בין עמדות שמקורן בהיבטי צרכנות לבין כאלו שסיבתן חששות בתחום הבריאות, בעיקר כשהעמדות פועלות בכוון דומה, שלילי.

ביתר שאת בחוק המגביל שימוש זה. הנתונים מחזקים את ההשערה האחרונה לפיה במשקי בית שלילדיהם אין טלפון נייד, שיעור התומכים בהגבלת סכומי השיחות בחקיקה גבוה משעור התמיכה של משקי בית שיש לילדיהם מכשיר טלפון נייד: 71.5% לעומת 62.9% בהתאמה.

מי שמצדד בהגבלה באמצעות חוק על היקף השימוש, נשאל גם לגבי רף הגיל שעד אליו יש להגביל ילדים בסכומי השימוש שלהם בטלפון נייד. נמצא כי גיל זה עומד על 17.6 שנים בממוצע, שהוא קרוב לגיל הבגרות שנקבע בחוק- גיל 18. אף כי התשובה הרווחת, של 53.4% מההורים, מצביעה על הרצון להגביל את סכומי השימוש בטלפון נייד לילדים **לגיל 18**, נמצאו לא מעט הורים "מתירנים" הסבורים שיש להנמיך את הרף ולהגביל השימוש בטלפון נייד, בהם מי שסבורים שיש להגבילו רק עד לגיל 12, ומולם -נמצא שיעור (נמוך אמנם, של כ- 2%) של הורים הסבורים שרצוי להעלות את הרף ולהגביל בחוק את סכומי השיחות אפילו מעל גיל 21.

גם בשאלה זו לגבי גיל ההגבלה הרצוי, נמצאו הבדלים בין הורים שלילדיהם אין טלפון נייד לעומת הורים שלילדיהם כבר יש טלפון נייד, כאשר הראשונים (ללא התנסות בטלפון נייד) מקוטבים יותר בעמדותיהם, לעומת מי שיש להם טלפון נייד, ושעור גבוה יותר מביניהם מצדד בהנמכה או לחילופין-בהעלאה של גיל ההגבלה.

באשר לסכומי השימוש שאותם רוצים הורים להגביל על פי חוק, הם עומדים על כ- 116.1 ₪ בממוצע לחודש, סכום שהוא די קרוב הן לסכום הממוצע שהורים כבר כיום הגבילו בו את צריכת ילדיהם, והן לסכום הממוצע שילדים מוציאים בפועל עבור השימוש בטלפון נייד. גם כאן הורים שלא התנסו בשימוש ילדיהם בטלפון נייד מחמירים יותר בהגבלה ממי שהתנסו, ו-75% מהם נוטים להגביל השימוש עד לסכום של 100 ש"ח, בעוד שמי שילדיו כבר משתמשים בטלפון נייד מכירים כנראה את המציאות, ועל כן הם ריאליים יותר בהגבלת הסכומים ומצדדים בהגבלה באמצעות החוק בסכומים גבוהים יחסית: 121.1 ש"ח לעומת 108.9 ש"ח להורים שילדיהם לא משתמשים בטלפון נייד.

לוח 6: עמדות הורים לגבי סכום ההגבלה החודשי על השימוש בטלפון נייד (באחוזים ממי שרוצים להגביל).

סכום ההגבלה הרצוי בש"ח בחודש	יש טלפון נייד	אין טלפון נייד
ממוצע	121.2 ₪	108.9 ₪
עד 75	22.6	31.0
76-125	41.3	46.0
126-175	16.6	9.4
176-200	14.5	7.7
+200	5.0	6.9

6.3 ב עמדות הורים לגבי הגבלת מכירה

הנושא נבחן באמצעות שאלה להורים, האם לדעתם יש להגביל בחוק את עצם מכירת טלפון סלולרי לקטינים, והיא הופנתה רק למשקי בית שציידו בהגבלה על שימוש בטלפון נייד לילדים. מתברר כי חלק ניכר - 63.7% מההורים שציידו בהגבלת השימוש, מצדדים גם בהגבלה, באמצעות חוק, על מכירת מכשירי טלפון ניידים לילדים, וכי שעור ההורים המגבילים מכירה כזו גבוה יותר בקרב הורים שילדיהם אין טלפון נייד.

לוח 7: עמדות הורים לגבי הגבלת מכירת מכשירי טלפון נייד לילדים (אחוזים מסה"כ בנכוי לא יודע).

ממוצע	סה"כ	יש טלפון נייד	אין טלפון נייד
להגביל המכירה	63.7	53.3	76.8
לא להגביל	36.3	46.7	23.2

שיעור ניכר מההורים בישראל מצדד בהגבלה, באמצעות חוק, של מכירת מכשירי טלפון ניידים לנערים בוגרים, כל שכן לילדים.

לדעת רוב ההורים יש להגביל מכירת טלפון נייד לילדים עד גיל 17 בממוצע, אולם יש בהם מי שמעלים את הרף להגבלת המכירות באמצעות חוק אפילו מעל גיל 18- מעל לגיל הבגרות על פי החוק בישראל. הנקודה האחרונה מבהירה את עוצמת ההתנגדות של ההורים להתפתחות התופעה של צריכת היתר והשימוש המופרז במכשירי הטלפון הנייד ע"י ילדים, המתבטאת בנכונותם של חלק מההורים (אף כי מדובר במיעוט) להגבלות מכירה, באמצעות החוק. יש אף הורים קיצוניים המבקשים להגביל את המכירה לילדים עד לאחר תקופת השרות הצבאי.

לוח 8: עמדות הורים לגבי גיל ההגבלה הרצוי למכירת טלפון נייד לילדים (באחוזים מסה"כ ההורים החושבים שיש להגביל)

גיל	יש טלפון נייד	אין טלפון נייד
ממוצע	17.0 שנה	17.4 שנה
עד 15	16.8%	11.2%
16-17	24.9%	23.0%
18-20	56.6%	63.8%
+21	1.7%	2.0%

ניתוח עמדות ההורים מלמד כי הורים שלילדיהם אין טלפון נייד מחמירים יותר בהגבלת המכירה והשימוש בטלפון נייד לילדים. תפיסה מחמירה זו באה לביטוי הן בהנמכת סכומי השימוש הראויים לילדים, והן בהעלאת גיל השימוש והמכירה של טלפונים ניידים בקרב משקי בית שלא התנסו בשימוש בטלפון נייד בהשוואה למי שהתנסו.

יתכן כי מי שלילדיו כבר יש טלפון נייד, מכיר אמנם ביתרונות אמצעי תקשורת זה, אך הוא גם ראלי ומנוסה יותר בהיקפי השימוש של הילדים מחד, ובקושי להגבילם מאידך, ועל כן הוא גמיש יותר הן לגבי סכומי ההגבלות על השימוש, והן לגבי הגבלות על גילאי המכירה והשימוש העצמאי של ילדים. כמו כן, דיוקנם של המשתמשים זוהה כדיוקן של אוכלוסיות מבוססות יחסית, ועל כן הם יכולים להרשות לעצמם להיות יותר "נדיבים" לגבי סכומי ההוצאות של ילדיהם המשתמשים בטלפון נייד, שלא כאוכלוסיות המוחלשות, החוששות מנטל ההוצאה הצפוי עקב שימוש יתר של ילדיהם במכשירי טלפון נייד.

4.6. סיכום הדיון על עמדות הורים לגבי הגבלות באמצעות חקיקה על המכירה והשימוש של ילדים

בטלפון סלולארי

העמדות שהוצגו בסקירה הנוכחית מבטאות רצון רווח של הורים רבים להגביל בחוק את המכירה והשימוש של ילדים ונוער בטלפון נייד.

חברות הטלפוניה ממנפות את הצורך הבסיסי בטלפון נייד לילדים כרשת בטחון אלקטרוני, הן מנסות, ואף מצליחות במידה לא מבוטלת, למכור את המכשירים המשוכללים לקהלי יעד צעירים כמבוגרים. הוזלת מחיר מכשירי הטלפון בעלי הגישה לשירותים המתוחכמים מאפשרים ליותר משתמשים להיחשף למאגר "הפיתויים" של תכנים ולגלישה סלולרית.

אולם כאמור, מעשית וטכנית, קשה לפקח על הגבלת המכירה לאוכלוסייה בהתניה לפי גיל המשתמש, שכן אם הורים רוצים שלילדם יהיה מכשיר טלפון נייד לביטחונם האישי, הם יעקפו את ההגבלות השונות, וירכשו עבור ילדם מכשיר כזה באמצעות רישומו על שםם.

מכאן ואילך, בידם האפשרות להגביל את הצריכה והשימוש במכשיר שכן המדינה אינה יכולה לבוא במקום מסגרות המשפחה או בית הספר במתן חינוך והסברה הנדרשים לצורך הקניית הרגלי שימוש וצריכה נכונים ומבוקרים של ילדים במכשירי טלפון נייד.

ועל כן למרות שכיום חלק נכבד מהורים לילדים בני 12-15 מבקשים סיוע באמצעות רגולציה והגבלות חוקיות, נראה כי קבלת ההחלטות על רכישה ושימוש של ילדים במכשיר טלפון נייד צריכה להיקבע, קודם כל, במסגרת המשפחה ומשק הבית.

אחת הדרכים האפשריות להתמודדות עם הנושא היא יצירת אפשרות טכנולוגית שתקנה להורים אפשרות לפקח על היקף השימוש של ילדיהם בטלפון הנייד.

הכוונה לפיתוחים המאפשרים הגבלה של מספר השיחות באמצעות מנגנון ניתוק וכן חסימת ערוצי תוכן מוגדרים בדרך טכנית, בדומה להצעות החוק שנדונו לאחרונה בכנסת⁷.

עם זאת ראוי לזכור כי הכלים לזיהוי ביומטרי הם יקרים, וקיים סיכוי סביר לגלגול עלות זו על המשתמש (גם אם רשמית ייאסר על החברות לגלגל את העלות על הצרכן), ומנגד-בשל תחכום של משתמשים צעירים, ניתן לחשוש מעקיפה של נתיב זה בדרכים יצירתיות שונות, וילדים (קטינים) ימצאו דרך להגיע לחומרים מסוננים אלו. יתר על כן, פעולת החסימה גם יכולה לגרום לאפקט בומרנג - ככל שהחסימה תהיה מפורשת ורשמית יותר כך תגבר סקרנותם של הצעירים, וכן יגבר רצונם לפרוץ את המוסכמות ואת החסמים השונים המלאכותיים אותם החברה הציבה מולם.

הקושי במציאת מודל מאוזן המשלב בין הצורך במניעת חשיפת קטינים לתכנים מזיקים באינטרנט ובאמצעות טלפון נייד, לבין הימנעות מפגיעה בחופש הביטוי ובצנעת הפרט, בשל צנזורה על אתרי הצפייה באינטרנט וכתוצאה מכך גם על גלישה באינטרנט באמצעות מכשירי טלפון ניידים, מביא למסקנה שיש להחזיר את חובת הפקוח והאחריות לידי המשפחה תוך העלאת המודעות לסיכונים שבחשיפה לא מבוקרת לאתרי אינטרנט (כולל באמצעות הטלפון הנייד), ובעיקר- לצורך בהטמעת מערכת ערכים מבחינה בין טוב ורע בשימושים שעושים ילדים בטלפון נייד באמצעות מסגרות מערכת החינוך, הקהילה והתא המשפחתי. אפשר להגן על הילדים מפני חשיפה מזיקה באינטרנט באמצעות סינון תכנים (ע"י הורה מהבית או באמצעות הספק), ע"י השגחה וחינוך אך נראה כי הדגש צריך להיות על הסדרה עצמית ופרטית, על ההורים מוטלת האחריות להגנה על ילדיהם, בטלפון סלולרי ובאינטרנט, באמצעות השגחה, פיקוח והדרכה לכללי ה"אסור" וה"מותר" בתחום, בדומה להקניית כללי זהירות בכביש.

הדיון הציבורי הנוכחי בדבר השפעותיו המסוכנות של הטלפון הנייד על בריאות המשתמש הצעיר, רק מחזק את הצורך בפיקוח של המשפחה על היקף השימוש בטלפון נייד בקרב הדור הצעיר.

⁷ ההצעה מתבססת על ההסדר הקיים בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962, ובה שתי דרכים להתמודד עם התופעה של מכירת מכשירי טלפון ניידים לקטינים:

- הגבלת המכירה של מכשירים ניידים לילדים מתחת לגיל 16 במסלולים השונים של חברות התקשורת, משום שכניסה למסלול כזה היא בגדר התקשרות חוזית, וכיום קיימות הגבלות חוקיות על זכותם של קטינים לנהל חשבונות בנק ועל התקשרות חוזית של קטינים. הגבלות אלו מיושמות כדי להגביל את השימוש של ילדים בטלפונים ניידים. קטינים אומנם יכולים לרכוש מכשירים ניידים, אך חתימת חוזה בכניסה למסלול של חברת תקשורת ניידת או קבלת קו נייד בלא תשלום על השיחות מראש מוגבלות לאנשים שגילם מעל 18. קטין אינו רשאי לחתום על חוזה או לקבל קו נייד הרשום על שמו.
- התניית מכירת מכשירים ניידים לילדים מתחת גיל 14 בבתי עסק בהסכמה בכתב ומראש של ההורים.